

2006. NOVEMBER I. évf. 2. szám

Kiadó: Pécsi Tudományegyetem ÁOK-OEC, Gyógyszerésztudományi Szak, Farmakognóziai Intézet

Őszi gyógynövények

Kedvelt csemegénk: a szelídgesztenye (*Castanea sativa* Mill.)

A *Fagaceae* (bükkfélék) családjába tartozó, fásszárú szelídgesztenye mészkerülő lombdőkben gyakori, legnagyobb állományai a Dunántúlon találhatók. Kérge barnás-szürkés, levelei lándzsásak, fűrészes szélűek és kihegyezettek (1. kép). Makktermését kupacslevelek, fellevelek veszik körül.

A növény levele (*Castaneae folium*) cserzőanyagokat, flavonoidokat és triterpén szaponinokat tartalmaz, melyet adstringens, expectorans és antibakteriális hatása révén alkalmaznak a gyógyászatban. Ízletes termése (2. kép) sütvé vagy főzve kedvelt őszi csemege.

1. kép

(Forrás: http://www.ubcbotanicalgarden.org/potd/2006/10/castanea_sativa.php)

2. kép (fotó: Papp Nóra)

Intézeti események

2006. október 4-én intézetünk „Egzotikus gyógynövények” c. speciálkollégiumának keretén belül egyetemi előadást tartott dr. Babulka Péter, a budapesti Aromax ZRt. kutatási-fejlesztési igazgatója, „Illóolajok és aromaterápia” címmel.

TARTALOM

Intézeti események.....	1
A szelídgesztenye.....	1
XIII. Román Nemzeti Gyógyszerész Kongresszus, Kolozsvár (2006. szeptember).....	2
Gyógy- és fűszernövények a kolozsvári vásártéren.....	3
Gyógynövényismeret: a nagylevelű hárs.....	4
A VIII. Magyar Gyógyszerkönyv (Ph. Hg. VIII.) új gyógynövényei: az ördögcsáklya.....	5
Rácz Gábor és Rácz-Kotilla Erzsébet.....	6
Gyógyszerésztörténeti Kutató Könyvtár.....	7
A Melius Alapítvány bemutatkozik.....	8
Gyógynövényes túraútvonal: a pécsi Dömörkapu és környéke.....	10
Gyógynövények a magyar irodalomban.....	11
MGYT hírei.....	12
Gyógynövényes recept.....	12

GYÁSZJELENTÉS

Prof. Dr. Nyiredy Szabolcsot, az MTA levelező tagját a Farmakognóziai Intézetben különösen nagyra értékeltük. Sok szakmai kapcsolatot szerettünk volna kialakítani vele, úgyis, mint a Gyógyszerésztudományi Szak címzetes egyetemi tanárával. Benne a kiváló fitokémikus és a széles látókörű gyógyszerész-farmakognosztá ötvöződött. Munkássága és tevékenysége ezer szálon folytatódik. Szomorúan korai halála nagy veszteség számunkra, de élete során annyit tett a hivatásért és a gyógynövényekért, mint sokan mások együttvéve sem. Tisztelettel emlékezünk Rá!

XIII. Román Nemzeti Gyógyszerész Kongresszus

Kolozsvár, Románia, 2006. szept. 28-30.

Szeptember végén a Farmakognóziai Intézet 3 munkatársa (Dr. Farkas Ágnes, Dr. Horváth Györgyi és Dr. Papp Nóra), valamint az intézetben TDK munkát végző IV. éves gyógyszerész hallgató, Molnár Réka részt vett Kolozsváron a XIII. Román Nemzeti Gyógyszerész Kongresszuson. A meghívást a marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetem Farmakognóziai és Fitoterápia Tanszékének professzorától, Dr. Csedő Károlytól kaptuk.

Az elmúlt években a nagyvárad Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetem munkatársaival, Dr. Németh Tibor Professzorral és kollégáival is szakmai kapcsolatot építettünk ki. A különböző zsálya taxonok szövettani és fitokémiai jellemzőit tanulmányozó együttműködés keretében készült a „Histological studies of *Salvia officinalis* L. var. *purpurascens*“ c. poszterünk. Nagyvárad kollégáink 5 különböző ország területéről származó orvosi zsálya populációk fitokémiai vizsgálatáról számoltak be a „Rosmarinic acid content from *Salvia officinalis* L. leaves“ c. előadás keretében. A „Gyógynövények“ szekcióban Dr. Papp Nóra önálló előadást is tartott „Teaching methods of valuable medicinal plants in the Mecsek Mountain of South-Hungary – Pharmacobotanical methods in the pharmacist education“ címmel. Az angol nyelvű előadást nagy érdeklődés kísérte, igaz, a hozzászólások és kérdések már románul hangzottak el, akárcsak a többi előadás döntő többsége. Mivel románul sajnos egyikünk sem ért, kénytelenek voltunk erdélyi kollégáink tolmácsolását igénybe venni. A legváltozatosabb témákat bemutató poszter szekcióban már nagyobb arányban találtunk angol nyelvű posztereket is.

A tudományos üléseken való részvétel mellett igyekeztünk időt szakítani más szakmai programokra is. Így Csedő Professzor vezetésével megtekintettük a Kolozsvári Egyetem botanikus kertjét. A kert nagy területen mutatja be a gyógy-, fűszer- és egyéb hasznónövényeket (pl. festő- és rosnövények). A különböző klimatikus viszonyokra jellemző fajokat bemutató üvegházak is roppant népszerűek sokszínűségüknek, a bemutatott fajok nagy számának köszönhetően.

A programok közül nem maradhatott ki Kolozsvár nevezetességeinek megtekintése sem. Szállásunk, a Sapientia Egyetem Rektori Hivatalának is otthont adó Bocskai-ház volt, Mátyás király szülőházának közvetlen közelében, a híres Szent Mihály templomtól is csak pár száz méterre. Fadrusz János Mátyás szobra körül ott tartózkodásunk idején számos kézműves kínálta portékáját. Megtekintettük a Farkas utcai református templomot is, mely előtt Sárkányölő Szt. György szobra látható. Sétát tettünk a házsongárdi temetőben, ahol nemzetünk nagyjainak sírjait kerestük fel.

A hétvégén kirándulásra is jutott idő: Tordán a hagymafesztivál kellős közepébe csöppentünk. Szorgos kezek készítették a hagymafonatókat, melyeket a főúton több száz méter hosszan terítettek ki, kísérletet téve Guinness-rekord felállítására. A nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium híres diákjai és tanárai között fedeztük fel Pápai Páriz Ferenc emlékművét (1. kép), aki a XVII.-XVIII. sz. fordulóján 40 éven át volt a kollégium rektor professzora, s az első nagyenyedi gyógyszertárat is ő rendezte be.

1. kép

Hazafelé utunk a gyönyörű őszi színekben pompázó Király-hágón keresztül vezetett. Megcsodáltuk még a körösfői református templom kazettás mennyezetét és fából ácsolt harangtornyát. Utunk utolsó állomásaként Nagyváradon tettünk rövid sétát.

Fájó szívvel hagytuk el Erdély csodás tájait, de bízunk benne, hogy a meglévő szakmai kapcsolatok tovább bővülnek, és rendszeressé válnak a találkozók az erdélyi kollégákkal. A folytatódó kutatási együttműködésen kívül az oktatás terén is szeretnénk fejleszteni a kapcsolatokat, a tervek között szerepel a diákcseré program beindítása is.

Farkas Ágnes

Gyógy- és fűszernövények a kolozsvári vásártéren

Kolozsvári utunk során egy délelőttöt a város vásárterére szántunk. A piac árusainál az itthon ismertek mellett számos különleges gyógynövénnyel, jellegzetes helyi zöldségnövénnyel, gyümölcssel és fűszerrel találkozhattunk. Néhányat közülük kiemelnék itt.

Szinte minden második árusnál lehetett kapni a **közönséges orbáncfű** (*Hypericum perforatum*) nagy kötegekben szárított herbáját (*Hyperici herba*, 1. kép). Hatalmas csokrokban láthattuk a rózsaszínű virágokkal teli **izsópot** (*Hyssopus officinalis*). Drogja, a *Hyssopi herba* és illóolaja, a *Hyssopi aetheroleum* fontos expectorans hatása miatt, ezenkívül a növény fűszerként is kedvelt (2. kép).

1. kép

2. kép

Nagy zsákokban árusították **galagonya** fajok (*Crataegus monogyna* és *C. laevigata*) szívkoszorúér-tágító hatású, piros termésű (*Crataegi fructus*), és a **gyepűrózsa** (*Rosa canina*) magvas áltermését (*Rosae pseudofructus cum seminibus*). Találkozhattunk nagy csokrokban az **őszi kikericcsel** (*Colchicum autumnale*, 3. kép) és a **zsidócsereznye** (*Physalis alkekengi*, 4. kép) narancssárga, felfűjt bogyóterméseivel is.

3. kép

4. kép

Egy pultnál kis tasakokban szárított növényi részeket árusítottak, teák alkotóiként (5. kép). Így láttuk többek között pl. a **mezei iringó** (*Eryngium campestre* → *Eryngii herba*), a **levendula** (*Lavandula angustifolia* → *Lavandulae flos*), a **fehér fagyöngy** (*Viscum album* → *Visci stipites*, *V. herba*, *V. albae folium*), az **ezüsthárs** (*Tilia tomentosa* → *Tiliae tomentosae flos*) és a **homoktövis** (*Hippophaë rhamnoides* → *H. r. fructus*) szárított drogját. A homoktövis termését sok helyen a cserje ágaival együtt begyűjtve árulták (5. kép). Kis üvegekben narancssárga álbogyóinak roboráló hatású, vizes préselve is kapható volt. Az árusok tanácsa szerint ebből naponta érdemes egy kis kanállal fogyasztani, egy kanál mézzel együtt.

5. kép

6. kép

A piactér különleges gyümölcsei között megemlíthető a Kárpátokban gyakori **fekete áfonya** (*Vaccinium myrtillus*), melynek ízletes, antioxidáns hatású bogyótermése, a *Myrtilli fructus* mellett a növény levelét is használják (*Myrtilli folium*) adstringens hatása miatt.

Bizonyos fűszernövényeket készen, üvegekben eltéve árultak, így pl. a **tárkony** (*Artemisia dracuncululus*) teljes földfeletti részeit (*Dracunculi herba*, *D. folium*). Vegyes csokrokat láthattunk a **kapor** (*Anethum graveolens*) és **csombord** (*Satureja hortensis*) drogaiból (*Anethi herba* és *Saturejæ herba*, 7. kép).

7. kép

8. kép

A piacon a felsorolt, jól beazonosítható növények mellett egy árus érdekes, név nélküli, különböző betegségekre ajánlott „teafüveit” is felfedeztük (8. kép); itt nem vásároltunk.....

Papp Nóra

GYÓGYNÖVÉNYISMERET

Tilia platyphyllos Scop.

(syn.: *Tilia grandifolia* Ehrh.)

Nagylevelű hárs, száldokfa, szádkfa, széleslevelű hárs
TILIACEAE/Hársfélék

Drog: *Tiliae flos* (Ph. Hg. VII., Ph. Eur. 4., Ph. Hg. VIII.)

(= *flos cum bracteis*)

Tiliae flos sine bracteis, *Tiliae folium*, *Tiliae fructus*,

Tiliae cortex, *Tiliae lignum*, *Tiliae ligni carbo*

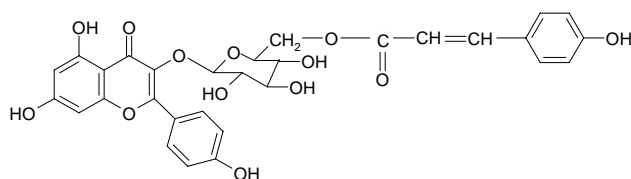
Honos Európában, Ny-Ázsiában. Magyarországon több alfaja található, köztük több ritka. Általában ligeterdőkben él, telepített fákról szoktak gyűjteni. A kislevelű (*Tilia cordata* Mill.) és a nagylevelű hárs adja az ún. köhártsat. Fő virágzásuk júniusban van. Akkor kell gyűjteni, ha a virágzat középső bimbói kifesztek. Szellős, árnyékos helyen, gyakori forgatással szárítják (beszáradás 4:1).

Botanikai leírás: levelei viszonylag nagyok (1. kép). A levéllemez mindkét oldala élénkzöld, a fonákon az érzugokban fehér vagy sárga szörképleteket találunk. Virágai már korán, június elején, közepén nyílnak. A virágzat 5-11, illetve 2-5 virágú bogernyő, mely a nagylevelű hársnál lecsüngő. A virágok kétivarúak. A csésze 5 csészelevélből, a pártá 5 szíromlevélből áll, a porzók (15-40) aljukon összenőve 5 csoportban állnak. A magház felső állású, csúcsán ötkaréjú bibével. A faj a hideggel szemben toleráns.

Hatóanyagok: kb. 1 % flavonoid, főleg kvercetin-glikozidok (pl. rutin, hiperozid, kvercitrin, izokvercitrin), kempferol-glikozidok, astragalin, tilirosid (astragalin p-kumársav észtere), kb. 10 % nyálka-heteropoliszacharid (pl. arabinogalactan), cserzőanyag, fenolkarbonsavak, leucoanthocyanidinek, 0,02-0,08 % illóolaj, cianogén-glikozid sambunigrin. A kéregben taraxerol fordul elő.

Alkalmazás: diaphoreticum lázas, felső légúti betegségekben, reumában, nephritisben, cystitisben, diureticum, stomachicum, spasmolyticum, enyhe sedativum, növeli az epeszekréciót. Száj- és toroköblögető. Vizelethajtó és gyomorerősítő teák alkotórésze. Illóolaja az aromaterápiában enyhe nyugtató. Illatszeripar. A kéreg spasmolyticum és cholagogum. A farészből készült szénét bélfertőzésekben, mérgezésekben használják. A termésben kb. 60 % zsíros olaj van, mely az olívaolajhoz hasonló összetételű, különlegességnek számít.

Adagja: egyszeri adagja 2-4 g. A drogot 200 ml forrásban lévő vízzel leforrázzuk, lefedjük, majd 10 perc múlva leszűrjük. A kivonatot még melegen kell fogyasztani és mindig frissen kell készíteni.

2. kép. Tilirosid

1. kép. *Tilia platyphyllos* Scop.
(syn.: *Tilia grandifolia* Ehrh.)

Forrás:

<http://www.amg.gda.pl/~orl/kolekcje%202004/Tilia%20platyphyllos%20Scop.2.jpg>

Felhasznált irodalom:

- Bernáth Jenő (szerk.) (2000): Gyógy- és aromanövények Mezőgazda Kiadó, Budapest
- Szabó László Gy. (2004): Drog- és gyógynövénynevek MGYT, Budapest
- Szabó László Gy. (2005): Gyógynövény-ismereti tájékoztató Schmidt und Co. – Melius Alapítvány, Baksa-Pécs
- Tóth László (2005): Gyógynövények, drogok, fitoterápia DE Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen

Horváth Györgyi

A MAGYAR GYÓGYSZERKÖNYV (Ph. Hg. VIII.) ÚJ GYÓGYNÖVÉNYEI

Harpagophytum procumbens (Burch.) DC.
ördögcsáklya, ördögkarom, csapdamag
PEDALIACEAE/Szezámfélék

Drog: *Harpagophyti radix* (Ph. Eur. 4., Ph. Hg. VIII.), a *H. procumbens* DC. és/vagy a *H. zeyheri* Decne. aprított és szárított, másodlagosan vastagodott gyökérgumóiból áll. Szárított drogra vonatkoztatva harpagozid-tartalma legalább 1,2 %.

A Ph. Hg. VIII. a következő gyógyszerkönyvi vizsgálatokat írja elő: makroszkópos és mikroszkópos azonosítás, vékonyréteg-kromatográfiás vizsgálat (harpagozid kimutatás), keményítő és idegen anyagok kimutatása, szárítási veszteség és összes hamu, valamint folyadékkromatográfiás vizsgálat (tartalmi meghatározás).

Botanikai leírás: Honos D-Afrikában, Namíbia és Botswana szavannáin. 1,5 m-re is szétterjedő, évelő lágyszárú, gumószerű raktározó gyökerekkel. A levelek szürkészöld színűek. Tölcsérszerű virágai sárga, viola vagy lila színűek lehetnek (1. ábra).

1. ábra *Harpagophytum procumbens*
(Burch.) DC.
(forrás: www.plantpicture.com)

A növény nevét („ördögcsáklya”) jellegzetes terméséről kapta, melynek hosszú nyúlványain számos horogra vagy kampóra emlékeztető növényi rész található (2. ábra). Vas-oxid tartalmú talajon is megél.

Hatóanyagok: 1-3 % iridoid-glikozid (harpagozid, harpagid, procumbid), fenolglikozid (acteosid, izoacteosid), szterol, triterpén, flavonoid, cukrok.

Alkalmazás: antirheumaticum, ízületi gyulladásokban analgeticum, antiphlogisticum gyógyszerek formájában is. A standardizált kivonatok tableta, kapszula és tinktúra formájában is kaphatók. Készítmény: Sanhelios Teufelskralle. Az extraktumok alkalmasak emésztőrendszeri problémák és étvágytalanság kezelésére is (tonicum). Állatgyógyászati felhasználása is ismert.

Felhasznált irodalom:

1. Szabó László Gy. (2005): Gyógynövény- ismereti tájékoztató. Schmidt und Co. – Melius Alapítvány, Baksa-Pécs
2. Van Wyk, B., van Oudtshoorn, B., Gericke, N. (2002): Medicinal plants of South Africa, Briza Publication, Arcadia

2. ábra A *Harpagophytum procumbens*
(Burch.) DC. jellegzetes termése
(forrás: www.plantpicture.com)

**Fitoterápia oktatás 1992-től a Pécsi
Orvostudományi Egyetemen –
Rácz Gábor akadémikus és Rácz-
Kotilla Erzsébet marosvásárhelyi
professzorok 15 éves pécsi kötődése és
magyarországi tevékenysége**

1991-ben, éppen 15 éve történt, hogy alkalmam volt átadni egy meghívó levelet az akkor még Marosvásárhelyen élő professzor-házaspárnak abban a szolgálati lakásként szolgáló kertes házacskában, amely az ottani Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem udvarán, a neves gyógynövény-botanikuskert közvetlen közelében feküdt. A meghívó levélben az állt, hogy a Pécsi Orvostudományi Egyetem örömmel látja őket a fitoterápia oktatásának megindítása céljából, főként orvostanhallgatóknak.

Akkor még szó sem volt a gyógyszerész oktatásról. Rácz Gábor és felesége, Erzsébet asszony 40 éves marosvásárhelyi egyetemi szolgálat után úttörő feladatra vállalkoztak. Pécsre költöztek, eleinte mostoha körülmények között élve, később lakást véve Pécs-Meszesen. Azóta itt élnek csendesen, de annál aktívabban. Ma úgy ítélem meg, hogy a jelenlegi gyógyszerész oktatáson belül a farmakognóziai-fitoterápiái szaktárgynak ők voltak a „küldetés” elhivatott megalapozói. Mint a tanszék alapító professzora az ő erkölcsi segítségük és tudományos tanácsaik nélkül csak formális szerepet tölthettem volna be. Nekik köszönhetem, hogy társszerzője lehettem a több kiadást megért könyvük legújabb kiadásának, a „Gyógynövényismeret –a fitoterápia alapjai” című tankönyvnek. 1992-től a mai napig ebből meríthetnek legtöbbit a tudományos igényű természetgyógyászattal foglalkozó orvosok, gyógyszerészek, biológusok.

Kiemelhető, hogy amint ide érkeztek, hamarosan fakultatív tárgyat hirdettek meg „Klinikai fitoterápia” megnevezéssel, méghozzá igen nagy sikerrel, sok érdeklődő hallgatóval.

Dr. Rácz-Kotilla Erzsébet 1925-ben Aradon született. Tanulmányait a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen kezdte meg, oktatói és kutatói tevékenysége a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemhez kötődött, ahol 1962-ben szerezte meg a gyógyszerészeti tudományok doktora fokozatot. 1949-től 1961-ig a Gyógynövényismereti (Farmakognóziai) Tanszéken Kopp Elemér professzor munkatársaként – az oktatás mellett - igen nagy szerepe volt a gyógynövény-botanikus kert létesítésében. 1961-ben a Gyógyszerhatástani (Farmakológiai) Tanszék vezetőjének nevezték ki. 1991-ig, 30 éven át magyarul és románul oktatta tantárgyát.

Farmakológiai sorozatvizsgálatai mintegy félezer növényfajra terjedtek ki. Farmakodinámiai jegyzete magyar nyelven 3 kötetben (1970-1984) jelent meg, ami a maga nemében tágabb hazánkban kiemelkedő újdonságnak számított és ma is példa értékű.

Dr. Rácz Gábor 1928-ban ugyancsak Aradon született. Tanulmányait a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen és a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen végezte. 1958-ban nyerte el a gyógyszerészeti tudományok doktora fokozatot. 1949-től 1991-ig a marosvásárhelyi egyetemen volt tanár, először több mint 10 évig a Növénytan Tanszéken, majd 1968-tól tanszékvezetőként és doktorandusz témavezetőként a Gyógynövényismereti Tanszéken. Vendégprofesszorként több európai egyetemen (München, Stuttgart, Leiden, stb.) oktatott.

Anyanyelvi fokon tud németül, angolul és franciául a magyaron és románon kívül. Tagja a Nemzetközi Gyógyszerésztudományi Akadémiának, a Román Tudományos Akadémiának és több más, neves akadémiának, tudományos társaságnak.

Mindketten széleskörű előadói tevékenységet fejtettek ki Budapesttől (pl. SOTE = ma Semmelweis Egyetem, a korábbi HIETE meghívására posztgraduális oktatásban) Keszthelyig (az EGYM European Vital Center, ahol ma is szaktanácsadók). Számos tudományos ismeretterjesztő könyv és cikk szerzői, fordítói.

Megbecsült és szeretett tanáregyeniségek, ennek jele, hogy tiszteletbeli tagjai – többek között - az Erdélyi Múzeum Egyesületnek (alapító tagok is), a Magyar Fitoterápiai Társaságnak, a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaságnak és a Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaságnak.

Korábbi igen jelentős mákkutatási eredményeiért 1957-ben elsők között részesült Kabay János emlékéremben Rácz-Kotilla Erzsébet. Rácz Gábor sokféle kitüntetése közül csak kettőt emelek ki: Augustin Béla emlékérem a magyar gyógynövénykutatásért (1998), Pápai Páriz Ferenc díj (2005).

Ma is lankadatlan lelkesedéssel kísérik figyelemmel a pécsi gyógyszerész oktatást, s öröm számukra, ha szaktárgyi oktatók, kutatók vagy hallgatók tanácsot kérnek tőlük. Nyitott természetű és nagy tudású emberek. Kívánjuk, hogy a magyarországi, a kárpát-európai és a nemzetközi gyógyszerészeti tudományokat továbbra is jó egészségben művelhessék örömet szerezve nekünk, pécsieknek is!

Szabó László Gy.

**Gyógyszerésztörténeti Kutató Könyvtár
kitüntető címben részesült a szentlőrinci
Brantner-Koncz Műemlék Ház
szakirodalmi gyűjteménye**

(eredeti hír megjelent:
Gyógyszerészet 50: 634. 2006.)

A Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Karán belül, a Gyógyszerésztudományi Szak Farmakognóziai Tanszéke - 2006. június 7-ei keltezéssel, dr. Szabó László Gy. mb. tanszékvezető aláírásával - kitüntető címmel fejezte ki megbecsülését és nagyra értékelését dr. Brantner Antal szenátornak, a „Szentlőrinci Brantner-Koncz Műemlék Ház” alapítvány múzeum tulajdonosának és kezelőjének annak jeleként, hogy az egyetemen folyó gyógyszerésztörténeti kutatásokat eddig is elősegítette az a páratlanul értékes és rendszerezett szakkönyvtári és levéltári gyűjtemény, amelyet Brantner Antal tanár úr hosszú évek munkájával alakított ki.

Eddig is a kutatók rendelkezésére állt, ezután is a helyszínen, megfelelő időpontokban használható a gyűjtemény. Jelenleg a Farmakognóziai Intézet élőléptetett tanszék koordinálja a Pécsen folyó gyógyszerésztörténeti kutatásokat, főként dr. Lárócz László szenátor, külső munkatárs irányításával. A cím nem csupán formális, mert – egyelőre anyagi kötelezettség nélkül – szakmailag kiáll amellett, hogy a gyűjtemény egysége semmilyen csorbát ne szenvedjen és a helyszínen, a Brantner-Koncz Műemlék Házban, Szentlőrincen maradjon.

Szabó László Gy.

Dr. Brantner Antal ny. egyetemi docens hosszú szenvedés után 2006. november 5-én Szentlőrincen, békésen felkészülten átadta lelkét a Teremtőnek. Értékmentő egyénisége mindig példaként áll előttünk, védett gyűjteménye közkinccs az arra érdemes történészeknek és gyógyszerész-kutatóknak.

A Melius Alapítvány bemutakozása

A Melius Alapítvány 1990. június 3-án Pünkösöd napján alakult meg. Alapítója a pécsi székhelyű Guzsalyas Kör Közművelődési Egyesület. Az Alapítvány mottója: „Betegek és egészségesek testi - lelki megújulásáért”.

A mai korban mind nagyobb szükségét érezzük annak, hogy megőrizzük értékrendünk tisztaságát és továbbadjuk a megtalált értékeket az arra fogékonyak felé. Korunkban nemcsak az egyén került lelkileg és fizikailag is veszélybe, hanem az egész társadalmunk is. Jól példázza ezt az alapító okiratunk preambuluma:

Preambulum

A középkori "gyógyító ember" egy személyben volt a betegek - mai szóhasználatnál élve - holisztikus szemléletű gyógyítója, az igazság megszállott kutatója és az egészségesek támasza is. A régi ember számára az egészség a Mindenség részeseként érzett biztonságot jelentette. Nehéz és keserves lehetett az élete, de tudta, hogy amiye van, Isten kegyelméből való hűbér, és hogy rajta van az elmúlás és az ideiglenesség minden jegye. Azt is tudta azonban, hogy teste és érzékei vannak. Száz fenntartás, halálos gond, aggodalom és betegség közepette mégis magába fogadta a világ szépségeit. Rábízta magát közösségének gyógyító embereire, akik hiányosnak és kezdetlegesnek tűnő tudásuk birtokában mégis képesek voltak a rászoruló szervezetének betegségtől megbomlott harmóniáját helyreállítani. Ezt a fajta biztonságot veszítettük el. Az életünket rendező, a Mindenség erejét őrző, "megtalált törvényt" kitalált törvényekkel váltottuk fel. Tönkretettük környezetünket, megmérgeztük élelmiszereinket, testünk-lelkünk harmóniáját mesterségesen, gyógyszerekkel próbáljuk helyreállítani.

A megbomlott rendben egyre szaporodnak a szervezet egészét érintő, az élő anyag károsodásából származó betegségek. Ebben a nehéz helyzetben mégis létezik kivezető út: meg kell találnunk a "régis tudás" és az "új tudás" harmóniáját.

Ha újra felfedezzük a már-már elfeledett, a néphagyományokban-hitben gyökerező és évszázadokon át élő egységet a természettel, ha ismét felismerjük a természet gyógyító erejét, ha a modern orvostudomány módszereit szervesen beleillesztjük mindezekbe, akkor újra biztonságot, értelmet és örömet fogunk találni mindennapjainkban. A fentiek szellemében, hogy e kincseket újra felfedezzük, a testi-lelki megújulást ez által elősegítsük, és bárkinek elérhetővé tegyük, az alábbiakban körülírt **Alapítványt** tesszük a Ptk. 74. § A-F szerint.

Alapítványunk **Melius Juhász Péter** (1532 – 1572) nevét vette fel. Református lelkészként ő írta az első magyar nyelvű Herbárium-ot (1578). Bár műve befejezetlen maradt, mégis a szerző tudományos mércéje példát ad számunkra. A Melius Alapítvány minden tevékenységében a hitelességre törekszik. Az Alapítvány orvos tagjai Prof. Dr. Kellermayer Miklós közvetlen vagy közvetett tanítványai. Az élő sejtről, az emberi szervezetről alkotott képet valamennyien az ő személyes példáján és tanításán keresztül örököltük.

Tevékenységünk az első években

Dr. Karácsony Ferenc, korábbi kuratóriumi elnök úttörő munkát folytatott a természetes gyógymódok (ma kiegészítő vagy komplementer orvoslás) elsajátítása, alkalmazása és elfogadtatása terén.

Dr. Kőszegi Tamás laboratóriumi szakemberként a természetes gyógymódok tudományos, mérhető alapjait vizsgálta. Részt vett a böjtkúrák laboratóriumi monitorozásában, a természetes gyógymódok – elsősorban a táplálkozás terápiák – sejtszintű megértését kutatta. 1992-től a Pécsi Orvostudományi Egyetemen „Természetes gyógymódok tudományos alapjai címmel” választható tantárgyat oktató orvostanhallgatók számára.

Tevékenységünk jelenleg

2001-ben az Alapítvány elnyerte a közhasznúsági besorolást, kuratóriuma megújult. A kuratórium elnöke Dr. Kőszegi Tamás, egyik tagja Prof. Dr. Szabó László Gy.

Legfontosabb programok, termékek, kiadványok

- Melius esték nyilvános és ingyenes előadás sorozat októbertől májusig minden hónap péntek 19h kezdettel (Vasutas Művelődési Ház Pécs, Váradi A. u. 7/2.)
- Ipolytölgyesi Katolikus Szeretetotthon ápoltságainak nyaraltatása (SZJA 1% felhasználása)
- Visnyeszéplak és környéke (Zselic) humán és természeti értékeinek feltárása
- Melius kenyér
- Melius gyógytea család (gyártó: Schmidt und Co. Kft, Baksa)
- Dr. Kellermayer Miklós: Az élő sejtről diákoknak, 1989 – a szerző felajánlása
- Molnár V. József: Az emberélet fordulói, 1990
- Dr. Szabó László Gy: Fitoterápiai útmutató, 1991
- Régi gyógyítás műhely I. Tanulmányok az esztendő körének rítusrendszeréhez, 1992
- Molnár V. József: Egészség, 1995
- Visnyeszéplak – Házak és tájak falinaptár 2005
- Dr. Szabó László Gy: Gyógynövény- ismereti tájékoztató, 2005

Visnyeszéplak : felújítás után

További tervek

Színes képekkel illusztrált kiadványban szeretnénk bemutatni a **Visnyeszéplakon élő embereket** (organikus gazdálkodást folytatók, ökotudatos életmódot élők), az újra benépesülő falut, a helyben még fellelhető **történelmi gyümölcs - tájfajtákat** és a környezet természeti értékeit. A **Visnye-Öreghegyen** bérelt házas ingatlan felújításával egy külső működési helyet kívánunk kialakítani, mely alkalmas alkotóháznak, oktató – pihenőhelynek (gyümölcsfa oltás – szemzés, egészséges életmód – táplálkozás, gyógynövény ismeret gyakorlati tanítása) és kis léptékben az organikus gyümölcstudomány megvalósítására. A már megszűnt Melius kenyér helyett kifejlesztjük az egészséges táplálkozást szolgáló **Melius kenyércsaládot**.

Ízelítő Visnyeszéplakról : tavasz

Körte tájfajta

Kőszegi Tamás

Ajánlott gyógynövényes túraútvonal a pécsi Dömörkapu környékén

Szeptember végén néhány harmadéves gyógyszerész hallgatóval, majd egy biológus hallgatóval kisebb túrát tettünk az Állatkerttől a TV-toronyig, a Dömörkapun keresztül. A Dömörkapuhoz keleti irányból vezető, tölgyest szegélyező útszakasz aljnövényzetében többek között a következő növényfajokkal találkozhatunk: borostyán (*Hedera helix*), kákicsvirág (*Mycelis muralis*), kerek repkény (*Glechoma hederacea*), vérehulló fecskefű (*Chelidonium majus*), zamatos turbolya (*Anthriscus cerefolium*), farkas-kutyatej (*Euphorbia cyparissias*), lándzsás és nagy útifű (*Plantago lanceolata*, *P. major*). A cserjeszintben gyakori a kutyabenge (*Frangula alnus*), a fagyal (*Ligustrum vulgare*) és a húsos som (*Cornus mas*); ez utóbbi növény adstringens hatású levelét és antioxidáns termését (*Corni folium*, *C. fructus*) alkalmazzák a gyógyászatban. A termésből készíthető ízletes szörpöt meg is kóstolhattuk egy lelkes hallgató jóvoltából. A csavarodó hajtású, védett, egyszikű piritógyökér (*Tamus communis*) piros terméseiről könnyen felismerhető; rizómája (*Tami rhizoma*) ízületi fájdalmakra jótékony.

A Dömörkaputól északi irányba indulva a túrautat a fásszárúak közül fekete fenyő (*Pinus nigra*), molyhos tölgy (*Quercus pubescens*), gyertyán (*Carpinus betulus*), cseresznye (*Cerasus avium*), mezei juhar (*Acer campestre*) és korai juhar (*Acer platanoides*) szegélyezi. A korai juhar és a molyhos tölgy kérge (*Quercus cortex*, *Aceris platanoides cortex*) adstringens hatású, a nagylevelű hárs (*Tilia platyphyllos*) virágából (*Tiliae flos*) készült tea és kivonatok meghűlés ellen és toroköblögetőként ismertek. A cserjeszintben gyakoriak a kutyabenge (*Frangula alnus*), a bibircses kecskerágó (*Euonymus verrucosus*), a kétbibés galagonya (*Crataegus laevigata*), az aranyeső (*Laburnum anagyroides*) és a fagyal bokrai. A kecskerágó magva (*Euonymi semen*) és a galagonya termése (*Crataegi fructus*) jótékony hatású a szívre, az aranyeső magva és virága (*Cytisi laburni semen*, *C. l. flos*) ellenben mérgező bizonyos alkaloidjai (pl. citizin) révén.

A lágyszárúak közül említésre érdemes a kis télizöld meténg (*Vinca minor*), melynek drogja (*Vincae minoris herba*) alkaloidtartalma révén migrénes fejfájásra alkalmazható. Az erdei gyömbérgyökér (*Gheum urbanum*) gyökértörzse és gyökere (*Ghei rhizoma et radix*) illóolajokban és cserzőanyagokban gazdag, adstringens hatású. A koloncos legyezőfű (*Filipendula vulgaris*) drogját (*Filipendulae herba*, *F. radix*) felső légúti betegségekben alkalmazzák.

A sárga virágú napvirág (*Helianthemum ovatum*) földfeletti virágos hajtása (*Helianthemum ovatum herba*) a népgyógyászatban hasmenés ellen jótékony.

Az út mentén láthatunk többek között magas csukókát (*Scutellaria altissima*), foltos árvaszalánt (*Lamium maculatum*), kákicsvirágot (*Mycelis muralis*), ikravirágot (*Arabis* sp.), borzas repkényt (*Glechoma hirsuta*), hunyor (*Helleborus* sp.) és különböző ibolya fajokat (*Viola* sp.) és erdei kutyatejet (*Euphorbia amygdaloides*). Gyakori a szemölcsirtásra használt farkas-kutyatej (*Euphorbia cyparissias* → drogja: *Euphorbiae cyparissiatum herba*, *E. c. radix*) és vérehulló fecskefű (*Chelidonium majus* → *Chelidonium herba*), a légzési betegségekben alkalmazható kerek repkény (*Glechoma hederacea* → *Glechomae hederaceae herba*), pettyegetett tüdőfű (*Pulmonaria officinalis* → *Pulmonariae folium*) és nagy útifű is (*Plantago major* → *Plantaginis majoris folium*).

Az ízletes termésű szamáca (*Fragaria vesca*) levele adstringens hatásáról ismert (*Fragariae folium*). A terület vízajtó hatású gyógynövényei között megemlíthető a zamatos turbolya (*Anthriscus cerefolium* → *Cerefolium herba*, *C. fructus*) és a pongyolapitypang (*Taraxacum officinale* → *Taraxaci folium*, *T. radix*). A szagos müge (*Asperula odorata*) drogja véralvadást gátló hatású (*Asperulae herba*). A májvirágot (*Hepatica nobilis* → *Hepaticae herba*) a homeopátiában, az orbáncfű drogját (*Hypericum perforatum* → *Hyperici herba*) főként antidepresszánsként használják.

Kúszó növények közül a borostyán (*Hedera helix*) és az erdei iszalag (*Clematis vitalba*) említhető. Ez utóbbi, homeopátiában alkalmazott taxon drogja (*Clematidis vitalbae folium*) a boglárkafélékben gyakori protoanemonin nevű alkaloidot tartalmazza.

Az élőhely sziklás, törmelékes jellegére utalnak a különböző hagyma fajok (*Allium* sp.). A harasztok törzsébe tartozó aranyos fodorka drogját (*Asplenium trichomanes* → *Adiantum rubrum herba*) a népgyógyászatban expectoransként használják.

A terület érdekességei közé tartozik a védett, halványsárga virágú farkasölő sisakvirág (*Aconitum vulparia*). A növény drogja (*Aconiti tuber*, *A. folium*, *A. radix*) számos alkaloidot tartalmaz (pl. aconitin), melyek a mérgező hatásért felelősek.

Papp Nóra, Pesti Krisztina

GYÓGYNÖVÉNYEK A MAGYAR IRODALOMBAN

Falu Tamás : Kamilla

Kis kamilla finom szirma,	Kis kamilla, a földgömbön
Balzsama a gyógyulásnak,	Mindig kigyullad az átok,
Enyhíts minden sebet, lobot,	Lepj el minden csöppnyi helyet
Ahol gyógyulásra várnak.	És gyógyítsd meg a világot.

(Forrás: Magyar irodalmi herbárium. General Press Kiadó, Budapest 2005)

Magyar közmondások gyógynövényekről

„Nem minden mindig papsajt.” → nem mindig sikerül az embernek valami, nem lehet mindig jó dolga az embernek.

Megjegyzés: a papsajtmályva (*Malva neglecta*) termése, a papsajttermés igen ízletes, gyakran fogyasztják. A növény levelét és virágát ezenkívül felső légutak, gyomor- és bélhurut kezelésére használják.

Forrás :

Bárdosi-Kiss: Közmondások. Tinta Könyvkiadó, Budapest 2005

Szabó László Gy.: Gyógynövény-ismereti tájékoztató. Schmidt und Co. – Melius Alapítvány,

Magyar szólások gyógynövényekről

„Ez kemény dió.” → nehezen megoldható feladat, nehezen meggyőzhető, makacs személy.

Megjegyzés: a közönséges dió (*Juglans regia*) csonthéjas termése (drupa) zöld burokban helyezkedik el, mely burok (exokarpium) a termésfal külső rétege; a középső, fehér szivacsos réteg (mezokarpium) alatt található a belső, kőkemény endokarpium, maga a „csonthéj; ennek a rétegnek a keménységét szilárdító alapszöveti elemek (szklereidák, kősejtek) adják.

„Tormát reszel valakinek az orra alá.” → sok kellemetlenséget okoz valakinek.

Megjegyzés: a torma (*Armoracia lapathifolia*) erős illatáért a gyökér glikozinolátjaiból képződő feniletil- és allil-mustárolajok a felelősek, melyek emésztősegítő hatása miatt a torma fontos fűszernövény.

Források :

Bárdosi-Kiss: Szólások. Tinta Könyvkiadó, Budapest 2005

Szabó László Gy.: Gyógynövény-ismereti tájékoztató. Schmidt und Co. – Melius Alapítvány, Baksa-Pécs 2005

A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság (MGYT) hírei

(e-mail: titkarsag@mgyt.hu)

Gyógyszerkutató Szimpózium –
„Kihívások és újabb eredmények”. Debrecen,
Cívis Hotel Kálvin, 2006. november 24-25.
E-mail: gyogyszereszi.kemia@aok.pte.hu;
szerkesztoseg@mgyt.hu

The 2nd BBBB Conference on
Pharmaceutical Sciences Tallinn-Tartu
(Észtország). 2007. szeptember 13-15.
<http://www.med.ut.ee/farmaatsia/bbbb>

(Forrás: MGYT Hírlevél II. évfolyam 8. szám,
2006 októberi szám)

FOTÓPÁLYÁZAT

„Gyógyszerészek a természetben” címmel

Intézeti fotópályázatunk keretén belül, melyet az érdeklődők már előző számunkban is olvashattak, gyógynövény fajok teljes habitusának vagy drogként használt részeinek bemutatását várjuk a jelentkezőktől. A felvételeket intézetünk titkarságán (Rókus u. 2./2. emelet) vagy email útján lehet beadni. A beadási határidő: **2006. december 31.**

FELHÍVÁS

A hírújság szerkesztői továbbra is várják a tisztelt olvasók észrevételeit, javaslatait, melyet az intézeti titkarságon található „Farmakognóziai Hírek Üzenő ládájába” lehet elhelyezni. A hírlap következő, 3. számába illeszthető saját, tudományos írások leadási határideje: **2007. január 30.**

GYÓGYNÖVÉNYES RECEPT

Köményes tepsis krumpli

Hozzávalók: 1 kg krumpli, egész kömény, 10 dkg margarin, 3 dl húslé (húsleveskockából), 2 evőkanál ételízesítő, 1 fej fokhagyma (áttörve), 0,5 l tejföl, bazsalikom.

Elkészítés: a krumplit meghámozzuk, vastag karikára vágjuk, tepsibe rendezzük. Megszórjuk köménnyel, megöntözzük a húslével, margarinnal, fokhagymával. Fedetlenül addig sütjük, amíg piros kéreg nem lesz a tetején. Kivesszük a sütőből, tetejére kevés bazsalikomot, tejfölt öntünk, majd visszatesszük a sütőbe és készre sütjük.

Megjegyzés: a köményt (*Carum carvi*) és a bazsalikomot (*Ocimum basilicum*) a gyógyászatban carminatívumként alkalmazzák, mely hatásukat fűszerként is megőrzik, így az emésztési folyamatokat kedvezően befolyásolják. A fokhagyma (*Allium sativum*) koleszterinszint- és vérnyomáscsökkentő hatásáról ismert.

(Forrás: Rendhagyó szakácskönyv – patikusok receptjei. Galenus Kiadó, Budapest, 2005)

Farmakognóziai Hírek Szerkesztősége

Kiadó: PTE ÁOK-OEC,
Farmakognóziai Intézet

Szerkesztők:
Dr. Farkas Ágnes, Dr. Papp Nóra,
Dr. Horváth Györgyi

Szerkesztőség címe:
7624 Pécs, Rókus u. 2.
Telefon: 72/503-650/8822,8823
Fax: 72/503 650/8826

E-mail:
farkasa@gamma.ttk.pte.hu
nora4595@gamma.ttk.pte.hu
georgina@gamma.ttk.pte.hu